

V Starptautiskā Ekonomikas foruma

“KRĪZE KĀ STIMULS IZMAIŅĀM: CILVĒKS. DABA. UZŅĒMĒJDARBĪBA”

REZOLŪCIJA

*“Pastāvēs, kas pārvērtīsies”
/Rainis/*

2022. gada 30. jūnijā Latvijas Zinātņu akadēmijā notika V Starptautiskais Ekonomikas forums “KRĪZE KĀ STIMULS IZMAIŅĀM: CILVĒKS. DABA. UZŅĒMĒJDARBĪBA ” ar mērķi analizēt krīzi, ar kuru Latvija un visa Eiropa saskaras 21. gadsimta globalizācijas laikā, kā iespēju kvalitatīvām izmaiņām cilvēkā, dabā un uzņēmējdarbībā, kā arī apspriest zinātniski pamatotus un praktiskus risinājumus, lai sasniegtu augstāku labklājības līmeni mūsu valstī.

Forumā galvenais organizators – Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts. Forumā patrons un galvenais atbalstītājs – SIA “Latvijas Mobilais Telefons”. Forumā organizāciju un norisi atbalstīja arī šādi sadarbības partneri: valsts pētījumu programmas (VPP) “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projekta “Interframe-LV” pētnieku grupa un Latvijas Zinātņu akadēmija. Par pasākuma atspoguļojumu medijos rūpējās informatīvie partneri: LatvijasZiņas.lv, Freecity.lv (“Открытый город”), Dialog TV un Baltic Business Magazine.

Forumā klātienē piedalījās 107 dalībnieki no 20 valstīm – Latvijas, Igaunijas, Ukrainas, AAE, Kanādas, Polijas, Grieķijas, Īrijas, Šveices, Austrijas, Ķīnas, Grieķijas, Izraēlas, ASV, Moldovas, Azerbaidžānas, Uzbekistānas, Gruzijas un Indijas. Forumu ar savu klātbūtni pagodināja Apvienoto Arābu Emirātu vēstniece Latvijā Hanan Khalfan Al Aleeli, Grieķijas vēstnieks Latvijā Efthymios Efthymiades, Īrijas vēstniece Latvijā Eimear Friel, Ķīnas Tautas Republikas vēstnieks Latvijā Liang Jianquan, Moldovas Republikas vēstnieks Latvijā Adrian Rosa, Azerbaidžānas vēstnieks Latvijā Elnur Sultanov un Uzbekistānas vēstnieks Latvijā Kadambay Sultanov. Forumā atklāšanas ceremoniju un plenārsēdi tiešraidē platformā “LMT Straume” attālināti vēroja vairāki simti skatītāju.

V Starptautisko ekonomikas forumu atklāja Eiropas Parlamenta deputāte, *prof.* Inese Vaidere, Latvijas Republikas ekonomikas ministre Ilze Indriksone, Latvijas Zinātņu Akadēmijas prezidents *Dr.* Ivars Kalviņš, Latvijas Republikas zemkopības ministra biroja vadītājs Jānis Eglīts un Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūta direktore *Dr.* Ņina Linde. Forumā dalībniekus attālināti sveica Ministru prezidents *Dr.* Arturs Krišjānis Kariņš un Latvijas Republikas izglītības un zinātnes ministre Anita Muižniece. Valsts prezidenta

Egila Levita padomniece zinātnes un izglītības politikas jautājumos leva Siliņa pasniedza Valsts prezidenta kancelejas Atzinības rakstu AS "Grindeks" padomes priekšsēdētājam Kirovam Lipmanam uzņēmuma 75. gadadienā.

Darbs V Starptautiskajā Ekonomikas forumā notika **divās plenārsēdēs un divās paralēlās sekcijās:**

1. **CILVĒKS. DABA. UZŅĒMĒJDARBĪBA:** projekta "Interframe-LV" kontekstā, kuru vadīja akadēmiķe *Dr., prof. Baiba Rivža* un *Dr., prof. Inna Romānova*.
2. **ENERĢĒTIKA UN ZAĻĀ EKONOMIKA,** kuru vadīja *Dr., prof. Namejs Zeltiņš* un *Dr., prof. Irina Pilvere*.

PLENĀRSĒŽU SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

1. **Šobrīd globālās krīzes pamatā ir Krievijas brutālais karš Ukrainā, kas atstāj tālejošas negatīvas sekas.** Šis karš ir izmainījis drošības situāciju Eiropā, kā arī izraisījis vairākas krīzes – humanitāro, enerģētikas un ekonomisko. Šajā situācijā ir svarīgs atbalsts tiem uzņēmējiem, kas līdz šim savu darbību ir attīstījuši Austrumu – Krievijas un Baltkrievijas – virzienā, pārorientēt to Rietumu virzienā.
2. **Vienīgais veids, kā ātrāk un ar Ukrainas uzvaru izbeigt šo karu** un panākt suverenitātes atjaunošanu visā tās teritorijā, ir **nevilcināties un sniegt Ukrainai militāro finansiālo atbalstu tādā apjomā, kāds tas ir vajadzīgs.**
3. **Būtiskas izmaiņas ir enerģijas sektorā, kura stabilu funkcionēšanu nepieciešams nekavējoties nodrošināt bez Krievijas resursiem.** Vajadzīgs paātrināt pāreju uz atjaunīgiem resursiem, tīru enerģiju, kā arī veicināt solārās, vēja enerģijas izmantošanu. Valstij un pašvaldībām ir jāveicina iedzīvotāju ikdienas enerģijas patēriņa ieradumu maiņa.
4. **Latvijas kā valsts ar ES un NATO robežu tehnoloģiskās iespējas nepārtraukti aug un uzlabojas, ko veicina pāreja uz 5G tīklu.** Šī brīža ģeopolitiskajā situācijā pieaug hibrīdkara draudi pāri valstu robežām, kur Latvija ir viena no pirmajām virtuālajā frontes līnijā. Svarīgi ir operatīvi identificēt un neitralizēt iespējamus draudus ar jaunāko IKT palīdzību.
5. **Jaunāko tehnoloģiju straujā attīstība un 5G interneta izplatība veicina starpnozaru sadarbību - IoT prototipu, dronu, 5G integrāciju militārajā jomā,** kas ir pamats nākamās paaudzes bezvadu tehnoloģiju armijas vajadzībām attīstībai un ieviešanai. Šādi risinājumi būtiski paaugstina valsts aizsardzības spējas, īpaši tāpēc, ka Latvijā ir visi nepieciešamie resursi – augstākā līmeņa eksperti un jaunākās tehnoloģijas.
6. **Kiberdrošībai ir nepieciešams valdības atbalsts** un apņemšanās to nodrošināt, speciālistu tehnoloģiskā kompetence, resursu un risku vadība, drošs, atjaunots un labi uzturēts aprīkojums, regulāras lietotāju apmācības kiberdrošības jomā, droša sakaru tīkla izvēle un droša iekštīkla izveide, aizsardzības līdzekļu izvēle, kā arī praktiskās apmācības reaģēšanai uz incidentiem.
7. Ir atgriezušies "ģeopolitiskie džungļi", un tas prasa "demokrātijas enerģizēšanu", militāro un enerģētisko neatkarību, ar kuras veidošanu vienlaikus ir jādod pienesums

valsts ekonomiskajai attīstībai. Tas nozīmē **nepieņemt “vakardienas” lēmumus, saprotami komunicēt ne tikai ar starptautisko, bet arī vietējo sabiedrību.**

8. **Svarīgi ir novērtēt tādu alianšu kā Eiropas Savienība un NATO iespējas un risinājumus krīzes mazināšanā un drošības situācijas stiprināšanā Latvijā.** Tādas valstis kā Ķīna, kas pirms septiņiem, desmit gadiem šķietami bija kļuvušas atvērtākas, ir noslēgušās vēl vairāk. Līdzīga situācija šobrīd novērojama visā pasaulē, kad katra valsts vairāk domā par sevi.
9. Lai veiksmīgi pārvarētu globalizācijas draudus Baltijas reģionā (Baltijas iedzīvotāju aizplūšanu un strauju samazināšanos, Covid-19 un Krievijas kara Ukrainā negatīvo ietekmi uz Baltijas valstu ekonomikām u.c.), **Baltijas valstīm ir būtiski stiprināt reģionālo sadarbību un mijiedarbību zinātnē, pētniecībā, uzņēmējdarbībā un politikā.**
10. **Cilvēkresursu noturēšanai valstī un to attīstībai ir būtiski atbalstīt un izvērst mūžizglītību un izglītību, īpaši STREAM¹ jomās.** Tās veicinātu jauniešu izvēli veikt pētniecību un kļūt par zinātniekiem, kā arī attīstītu uzņēmējdarbības prasmes digitālajās un citas inovācijās. Valsts izaugsmes pamatā ir zinātnes un ekonomikas sasniegumi.
11. Latvijas tautsaimniecības ilgtermiņa attīstības un augstas pievienotās vērtības produktu ražošanas nodrošināšanai **Latvijas pētniecības un attīstības sistēmai ir jāatbilst Eiropas standartiem².**
12. **Ekonomika nedrīkst būt par politikas ķīlnieci,** kas novērojams šobrīd. Tieši ekonomikas attīstībai ir jānosaka politikas dienaskārtība. Ekonomiskās reformas nekad nedrīkst pakļauties nevienai ideoloģijai, kā arī gan iekšējām, gan ārējām ekonomiskajām attiecībām jābūt brīvām no jebkādiem novecojušiem stereotipiem.
13. **Covid-19 atšķirīgās ietekmes dēļ uz kopienām, reģioniem un valstīm ir būtiski palielināt noturību un labāk sagatavoties nākotnes satricinājumiem veselības, vides, ekonomikas un sociālajā jomā.** Covid-19 krīze ir ievērojami paātrinājusi digitalizāciju un nepieciešamību pāriet uz **zemu oglekļa emisiju ekonomiku.** **Attālinātais darbs** ir mainījis līdzsvaru starp pilsētu un lauku teritorijām, kas būtiski ietekmēs reģionālo attīstību.
14. Inovācijām, digitalizācijai, robotizācijai, nepārtrauktai izglītības iegūšanai, pārkvalifikācijai un citām ceturtais industriālās revolūcijas iezīmēm un nepieciešamībām progresa jēgu un virzienu var piešķirt **cilvēks - personība. Tikai sakārtots cilvēks var sakārtot māju, apkārtējo vidi, uzņēmumu, valsti, pasauli,** un ir jāsāk katram pašam ar sevi.
15. **Visi draudi, ar ko saskaras iedzīvotāji, ir valsts draudi.** Valsts draudi ir **zems resursu, t. sk. darbaspēka, izmantošanas līmenis, plaša starp zinātni un uzņēmējdarbību, augsts alkoholisma līmenis,** kā arī nav radīta sistēma, ka karš tiek pasludināts ārpus likuma.

---

¹ **STREAM** – saīsinājums no angļu val. **S**cience, **T**echnologies, **R**esearch, **E**ngineering, **A**rt and **M**athematics.

² Saskaņā ar “Zinātnes, tehnoloģiju attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam”

16. Pētniecībā balstītu lēmumu pieņemšanai valsts sekmīgai ilgtermiņa attīstībai **ir būtiski uzlabot valsts statistisko datu vākšanas un pieejamības sistēmu.**

SEKCIJAS "CILVĒKS. DABA. UZŅĒMĒJDARBĪBA: PROJEKTA INTERFRAME-LV KONTEKSTĀ" SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

- 1. Ilgtspējas attīstības stratēģijas un politikas īstenošanai nepieciešama pierādījumos balstītu instrumentu un metožu lietošana,** piemēram, regulāru pētījumu un datu pārskatīšana un atjaunināšana, sistemātiska īstenotās politikas ietekmes izvērtēšana un pielāgošana esošajai situācijai, kā arī izmaksu un ieguvumu analīze lēmumu pieņemšanai.
- Latvijas valsts ekonomiskās attīstības tempu palēnina būtiskas reģionālās atšķirības, viens no svarīgiem iemesliem, kas attur cilvēkus pārcelties uz reģioniem, ir lielās atšķirības darba samaksā. Reģionālās noslāņošanās apstākļos ir **svarīgi nepieļaut reģionu ekonomikas stagnāciju, kā arī sociālā, ekonomiskā, politiskā un cilvēkkapitāla aizplūšanu no pašvaldībām.** Jāizmanto visi valstī pieejamie darbaspēka resursi, tajā skaitā jāveicina cilvēku ar invaliditāti, jauniešu nodarbinātība.
- 3. Jāiedrošina iedzīvotājus paplašināt zināšanas** – gan praktiskās zināšanas, gan digitālās prasmes, gan zināšanas par privātajiem pensiju uzkrājumiem, lai veicinātu uzņēmējdarbības attīstību, tajā skaitā sociālās uzņēmējdarbības attīstību, un cilvēki varētu pretendēt uz augstāk apmaksātām darbavietām, kuras jau tiek piedāvātas darba tirgū, un labāk nodrošinātu savu materiālo stāvokli arī pensijas vecumā.
- 4. Pensija ir būtisks iedzīvotāju sociālās aizsardzības elements.** Pensiju sistēmai ir jānodrošina pensionāru aizsardzība pret nabadzību, patēriņa izlīdzināšana un pensiju atšķirības starp dzimumiem. Pētījuma rezultāti liecina par iedzīvotāju noslāņošanos ienākumu ziņā un parāda to, ka puse Latvijas nodokļu maksātāju veic iemaksas pensiju kapitāla uzkrājumos no salīdzinoši nelieliem ienākumiem. Rezultātā nepietiekamas iemaksas nenodrošina pienācīgas izmaksājamās pensijas. **Jāpārskata mūža pensiju regulējumi Latvijā, lai nepieļautu neadekvāti zemu maksājumu vēlējamajā vecumposmā.**
- 5. Izglītošana dažādos līmeņos** (arī vecāka gadagājuma iedzīvotājiem), t. sk. arī profesionālā izglītība un mūžizglītība, ir nozīmīgs aspekts, lai varētu un vēlētos iesaistīties darba tirgū un veicināt uzņēmējdarbību, realizējot arī jaunus un inovatīvus projektus.
- 6. Valsts pārvaldes institūcijām plašāk un pilnvērtīgāk jāizmanto jauno tehnoloģiju digitālie risinājumi** un sociālie tīkli sabiedrības informēšanai un sabiedrības iesaistei.
- 7. Krīzes laikā un atveseļošanas posmā uzņēmējdarbības stratēģijas centrā ir jābūt inovācijai.** Ir jāveido biznesam labvēlīga ekosistēma, kas spēj pielāgoties satricinājumiem un jauniem izaicinājumiem. Uzņēmumiem uzņēmējdarbības attīstībai un pielāgošanās spēju jauniem apstākļiem nostiprināšanai, kas jau ir sākuši to darīt, un īstenošanai tiem, kam tas vēl priekšā, ir jāīsteno **četri principi jeb darbības virzieni. (1) Stratēģiskais: attālinātā darba politikas izstrāde;** stratēģiskā darbaspēka plānošana kontekstā ar uzņēmuma biznesa plāniem un to īstenošanai

nepieciešamajām prasmēm; darbības jomu dažādošana; racionalizācija; elastība un spēja pielāgoties pārmaiņām un jauniem apstākļiem; virzība uz digitālo transformāciju.

(2) Papildu prasmju apguve: prasmju pilnveides programmas darbinieku apmācībai, t. sk. digitālās prasmes; kognitīvās prasmes (kritiskā domāšana, radošums, problēmu risināšana utt.); sociāli emocionālās prasmes (profesionālu saišu uzturēšanai arī attālinātā darbā); pielāgošanās spējas un elastības prasmes; apmācības par personas datu aizsardzību, konfidencialitāti tāl darba kontekstā. **(3) Jaunu nodarbinātības veidu ieviešana papildus attālinātam darbam,** piemēram, slidošie grafiki; gabaldarbs; saīsināta darba nedēļa; elastīgs darba grafiks; vairākas darbavietas. **(4) Pieredzes apmaiņas pasākumi,** piemēram, starp profesionālo asociāciju biedriem.

8. Bioekonomika un aprites ekonomika ir savstarpēji saistītas un tautsaimniecības eksosistēmā veido vienotu segmentu. To īstenošana saistīta ar tautsaimniecības digitalizāciju un darbinieku digitālo prasmju uzlabošanu uzņēmumos. **Pašvaldībām jānodrošina aktīva iesaiste finanšu instrumentu izmantošanā digitālo prasmju un pakalpojumu pilnveidošanai, tādējādi veicinot cirkulārās ekonomikas īstenošanu.**
9. Latvijā ir **nepieciešams daudz apjomīgāk veikt apmācību par ilgtspējas principiem un izglītošanu ilgtspējīgas attīstības jautājumos (IIAJ),** t. sk. par zaļo kursu, kurā ietilpst arī aprites ekonomika (pāreja no modeļa “ņemt, saražot, patērēt, izmest” uz modeli “atkārtoti izmantot, sadalīt daļās, pārstrādāt, mazāk patērēt”).

SEKCIJAS “ENERĢĒTIKA UN ZAĻĀ EKONOMIKA” SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

1. Enerģētikas nozares galvenie izaicinājumi nākotnē saistīti ar klimata pārmaiņu negatīvo seku minimizēšanu, tai skaitā CO2 emisiju samazināšanu. **Galvenie jautājumi, kuri ir jārisina ne tikai Latvijā, bet visā ES, ir energodrošība, tai skaitā energoresursu pieejamība, un energoefektivitāte.** ES nepieciešama elektroenerģijas tirgus liberalizācija. Turpmāk **elektroenerģijas patērētājiem vajadzēs pielāgoties elektroenerģijas ražotājam** (nevis otrādi, kā tas ir tagad), kā arī **nepieciešams pārskatīt elektroapgādes jautājumus dažādās ES valstīs,** jo nākotnē ir paredzamas lielas elektroenerģijas cenu svārstības.
2. Enerģētikas galvenie risinājumi ir pāreja uz dažādu resursu, tai skaitā energoresursu taupīšanu un efektīvu izmantošanu. Jaunajām tehnoloģijām attīstoties, ražošanas procesos un māsaimniecībās izmantojamām tehnoloģiskajām iekārtām ir jābūt nelielām un energoefektīvām, tāpēc **nepieciešamas zināšanas un inovatīvie risinājumi, lai pārkārtotu dažādu iekārtu, mašīnu ražošanu.** Tas pats attiecas uz būvēm. **Galvenā uzmanība jāvelta racionālai un taupīgai enerģētisko resursu izmantošanai un plašākai atjaunīgo energoresursu ieguvei, nepieciešams apsvērt nelielu kodolenerģijas ražošanas staciju izbūvi,** lai uzlabotu energodrošību. Ražošanas un piegādes ķēdēs jāizmanto aprites ekonomikas principi, lai samazinātu atkritumu daudzumu.
3. **Siltumapgādē nepieciešama diversifikācija no gāzes izmantošanas uz citiem energoresursiem gan māsaimniecībās, gan pašvaldībās.** Jāizmanto citās valstīs

esošā pieredze, lai samazinātu energoresursu importa atkarību. AS "Latvenergo" jādabojas pēc tirgus principiem, **elektroenerģijas ieguvē tiek prognozēta jaudu nepietiekamība, tāpēc steidzīgi jārod risinājumi, kā to kompensēt**. Nepieciešama iedzīvotāju un sabiedrības izglītošana enerģētisko resursu izmantošanas taupīgā izmantošanā.

4. Lai arī Latvijā atjaunīgās enerģijas īpatsvars kopējā patēriņā ir tuvu 50%, nākotnē Latvija varēs paļauties arī uz Skandināvijas valstīm, kurās ir attīstīta vēja enerģijas ieguve, kuru iespējams uzkrāt. Tādējādi tieši vēja enerģija varētu stabilizēt energoresursu cenas tuvākajā nākotnē, tomēr Latvijā nodrošinājuma garants varētu būt Paldisku sašķidrinātās gāzes termināļa izbūve un Inčukalna gāzes krātuves gudra izmantošana. **Svarīgi, lai Latvija kļūtu no energoresursu importētājas par to eksportētāju**, tas ļautu samazināt energoresursu cenas. Tāpēc **Latvijā noteikti ir jāattīsta saules un vēja enerģijas ieguve**, ir svarīgi sabalansēt vēja un saules parku izvietojumu, lai pēc iespējas mazāk ietekmētu apkārtējo vidi. Tika izteikts viedoklis, ka ļoti uzmanīgi un daudzpusīgi jāizvērtē vēja parku būvniecība meža teritorijā (kūdras purvi tam būtu piemērotāki). **Atjaunīgās enerģijas izmantošana nākotnē uzlabos energoresursu nodrošinājumu, samazināsies energoresursu cena, tas veicinās investīciju piesaisti, attīstīsies jauni tehnoloģiski risinājumi un attīstīsies valsts ekonomika**.
5. Taksonomijas regula ir daļa no Komisijas rīcības plāna ilgtspējīgas izaugsmes finansēšanai, un tās mērķis ir **veicināt zaļās investīcijas un novērst tā dēvēto zaļmaldināšanu**, proti, situācijas, kad uzņēmumi rada maldinošu iespaidu par savu ekoloģiskumu. Eiropas Parlaments nav izteicis iebildumu pret Komisijas deleģēto aktu par taksonomiju. Šis akts (ar dažiem nosacījumiem) klasificē konkrētas ar dabasgāzi un kodolenerģiju saistītas saimnieciskās darbības kā vides ilgtspējīgas, tādējādi iekļaujot tās ES taksonomijā – vides ilgtspējīgu darbību sarakstā. Komisija uzskata, ka privātas investīcijas dabasgāzes un kodolenerģijas ražošanā ir būtiskas, lai pārietu uz ilgtspējīgu ekonomiku. Tāpēc tā ir ierosinājusi, lai konkrētas ar kodolenerģiju un sašķidrināto dabasgāzi saistītas darbības tiktu klasificētas kā pārejas darbības, kas palīdz mazināt klimata pārmaiņas. Šādi klasificētas tās būs ierobežotu laiku, un uz klasifikāciju attieksies konkrēti nosacījumi un pārredzamības prasības.

Plašāka informācija: <https://economicforum.lv>

Foruma ziņotāju tēzes: https://economicforum.lv/wp-content/uploads/2022/07/Book_of_Abstracts_2022.pdf

Foruma ziņotāju prezentācijas un video ieraksti: <https://economicforum.lv/presentations/>

